

5. Huryna, N. V. (2010), "Professional phonological competence of English teachers as main component of their foreign language pronunciation culture", *Visnyk of the Kyiv National Linguistic University: Series "Pedagogy and psychology"*, Iss.18. – pp. 210 – 218.
6. Golovach, Ju. V. (1997), *Kontrol' urovnja sformirovannosti professional'no-foneticheskoy kompetencii studentov pervogo kursa jazykovogo pedagogicheskogo vuza (na materiale anglijskogo jazyka) [Control of Professional Phonetic Competence Development Level of First-Year Students of Linguistic Pedagogical Higher Educational Establishment (based on the English language)]*, Thesis for Cand. Sc. (Pedagogy), 13.00.02, Kyiv, Ukraine.
7. Babyn, I. I., Boliubash, Ya. Ya., Harmash, A.A. et. al (2011), *Natsional'nyj osvितnij hlosarij: vyscha osvita [National educational glossary: higher education]*, TOV "Vydavnychyj dim "Pleiady", Kyiv, Ukraine.
8. Burda, K. L. (2011), "Medical higher educational establishment students' linguistic competence as component of future doctor's professional culture", *Medychna osvita*, no. 4 , pp. 74 – 76.
9. Stel'maschuk, Zh. K. (2009), "Perspectives of forming primary school level pupils' speech and linguistic competence", *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu: Pedahohichni nauky*, Iss. 44, pp. 101 – 104.
10. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Borets'ka, H. Ye. et. al. (2013), *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]*, high school textbook, Lenvit, Kyiv, Ukraine.
11. Homutova, A. A. (2013), "Phonetic competence: content and structure", *Vestnik JuUrGU: Serija "Lingvistika"*, Vol. 10, no. 2, pp. 71 – 76.
12. Bim, I. L. (2001), *Koncepcija obuchenija vtoromu inostrannomu jazyku (nemeckomu na baze anglijskogo) [Concept of teaching second foreign language (German after English)]*, tutorial, Titul, Obninsk, Russia.
13. Gass, S. M., and Selinker, L. (2008), *Second Language Acquisition. An Introductory Course*, 3rd ed., Routledge, New York and London.

УДК: 378.147.091.31: 37.013

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Шустова Н. Ю., викладач

*Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж,
вул. Нагірна, 13, м. Вінниця, Україна*

shustova-1985@mail.ru

У статті розглянуто окремі аспекти використання дидактичних прийомів у процесі формування професійних якостей майбутніх учителів. Проаналізовано зміст понять «професійні компетентності», «професійні якості» та «професійні якості педагога». Виділено та обґрунтовано дидактичні прийоми формування певних видів професійних якостей студентів педагогічних навчальних закладів. Наведено приклади використання власних дидактичних прийомів та прийомів, описаних у науково-методичній літературі, для забезпечення умов формування професійних якостей учителів.

Ключові слова: професійні якості, майбутній учитель, професійна підготовка, прийоми навчання, формування здатності до професійного саморозвитку.

ПРИЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ У СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Шустова Н. Ю.

*Винницкий областной коммунальный гуманитарно-педагогический колледж,
ул. Нагорная, 13, г. Винница, Украина*

shustova-1985@mail.ru

В статье рассмотрены отдельные аспекты использования дидактических приемов в процессе формирования профессиональных качеств будущих учителей. Проанализировано содержание понятий «профессиональные компетентности», «профессиональные качества» и «профессиональные качества педагога». Выделены и обоснованы дидактические приемы формирования определенных видов профессиональных качеств студентов педагогических учебных заведений. Приведены примеры использования собственных дидактических приемов и приемов, описанных в научно-методической литературе для обеспечения условий формирования профессиональных качеств учителей.

Ключевые слова: профессиональные качества, будущий учитель, профессиональная подготовка, приемы обучения, формирование способности к профессиональному саморазвитию.

METHODS OF FORMING PROFESSIONAL QUALITIES OF THE STUDENT TEACHER TRAINING

Shustova N. Y.

*Vinnytsia Regional Community Humanitarian Pedagogical College,
Nagornaya str.,13, Vinnytsya, Ukraine*

shustova-1985@mail.ru

The article deals with some aspects of teaching techniques in the formation of professional qualities of future teachers. Analyzed the meaning of "professional competence", "professional quality" and "professional quality teacher." Considered relationship between the concepts "professional competence of teachers" and "professional quality of teachers." The basic characteristic of professional competence formation is considered a specialist in complex professional knowledge, skills and experience that provides the willingness and ability vyko-nannya problems profession. An important indicator of the readiness and ability of the student educational institution to future professional activity deemed formed professional quality - one of the prerequisites of effective occupation. Professional competence of teachers is seen as integrated education, where professional skills are considered a prerequisite for effective professional activity. The article highlighted and didactic methods of formation of certain kinds of professional skills of students of pedagogical universities. Examples of using their own teaching methods and techniques described in the scientific and methodological literature for conditions of formation of professional qualities of teachers. The system sets these methods must be an integral part of teaching methods of each of the disciplines. It is noted that in order to ensure favorable conditions for the formation of professional skills of future teachers should be developed a specific set of techniques for each discipline. Only if reasonable and prudent systematically use methods of instruction will be the formation of professional qualities of students of higher educational institutions teachers to facilitate their successful future professional development, professional self-improvement and self-development.

Key words: professional quality, future teacher training, teaching methods, formation of professional capacity for self-development.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах особливої актуальності набувають питання підготовки майбутнього фахівця, здатного ефективно і творчо вирішувати професійні завдання, постійно вдосконалювати власний професійний рівень. Формування професійних якостей майбутнього фахівця, необхідних для професійного становлення та саморозвитку, відбувається безпосередньо під час навчання у вищому навчальному закладі і значно залежить від професійної компетентності викладачів, які у своїй педагогічній діяльності використовують різноманітні дидактичні прийоми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування професійних якостей майбутніх фахівців присвячена значна кількість праць, як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Різні аспекти формування професійних якостей майбутніх фахівців досліджували А. С. Борисюк, О. І. Гура, К. М. Гнезділова, Н. Л. Замкова, М. С. Лобур, Л. В. Любчак, А. С. Окіпняк та інші. Над питаннями професійної підготовки майбутнього

вчителя та формуванням його професійних якостей працювали В. П. Андрущенко, О. І. Матяш, Г. М. Мешко та ін.

Мета статті полягає у виділенні та обґрунтуванні основних дидактичних прийомів формування професійних якостей у студентів педагогічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У структурі методів навчання виділяють прийоми, тому кожний метод можна представити як сукупність методичних прийомів. Прийом – це елемент методу. Елементи методів не є сумою окремих частин, а є системою, цілісністю якої обумовлена логікою дидактичного завдання. Якщо метод є способом навчальної діяльності, що охоплює весь процес її здійснення, то прийом – це окремий крок, дія в реалізації методу [8, с. 268].

Під прийомами навчання розуміють окремі операції, розумові чи практичні дії вчителя або учнів, які розкривають або доповнюють спосіб сприйняття, засвоєння або закріплення матеріалу, що виражає певний метод. Наприклад, прийоми активізації розумової діяльності (порівняння, зіставлення), прийоми стимулювання, контролю, взаємоконтролю й самоконтролю тощо. Зокрема, метод бесіди може включати різні прийоми подання інформації, активізації уваги та мислення, різні прийоми запам'ятовування, ілюстрації тощо [2, с. 269].

Методи навчання і прийоми навчання можуть мінятися місцями, замінювати один одного в конкретних педагогічних ситуаціях. Одні й ті ж прийоми навчання можуть бути використані в різних методах. І навпаки, один і той самий метод у різних учителів може включати різні прийоми. Прийоми навчання визначають своєрідність методів роботи вчителя й учнів, надають індивідуального характеру їхній діяльності. Тільки виважене, системне поєднання прийомів може утворити ефективний метод навчання, тому важлива послідовність застосування прийомів. Помічено, що чим багатший арсенал прийомів у структурі методу, тим він є ефективнішим. Удосконалення методів навчання відбувається не тільки і не стільки шляхом розробки та впровадження у практику навчання нових методів, а завдяки вдосконаленню окремих прийомів навчання.

Для розкриття прийомів формування професійних якостей у студентів педагогічних навчальних закладів розглянемо сутність понять «професійні якості» та «професійні якості педагога».

У тлумачному словнику Б. А. Душкова [3] професійні якості – це окремі динамічні властивості особистості, її психічні й психомоторні властивості (виражені рівнем розвитку відповідних процесів), а також якості, які відповідають вимогам певної професії та сприяють успішному оволодінню нею.

В. Д. Шадриков [11] виділяє два тлумачення професійних якостей, зокрема:

1) професійні якості – «індивідуальні якості суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність діяльності й успішність освоєння цієї діяльності»; 2) професійні якості – це ті внутрішні умови, через які переломлюються зовнішні дії і вимоги до діяльності.

А. К. Маркова [6] вважає сформованість професійних якостей необхідною передумовою професійної діяльності. Науковець стверджує, що професійні якості вдосконалюються, шліфуються у процесі діяльності, виступаючи її новоутворенням.

На думку О. Р. Фонарьова [10] існує чотири типи професійно важливих якостей: діяльнісні та поведінкові якості; індивідуально-психологічні якості; соціально-психологічні характеристики; морально-психологічні (моральні якості) характеристики.

Н. В. Кузьміна [4, с. 13] до професійно важливих якостей вчителя відносить його особистісну спрямованість, яка характеризується інтересами, схильностями, переконаннями, ідеалами, у яких виражається світогляд педагога. Розглядаючи це поняття в контексті педагогічної діяльності, Н. В. Кузьміна включає в нього інтерес до учнів, до творчості, до педагогічної професії, схильність займатися нею, усвідомлення своїх здібностей.

Розглядаючи професійно значущі якості педагога, Л. М. Мітіна [9, с.19 – 20] виокремлює понад п'ятдесят особистісних властивостей вчителя (як професійних якостей, так і власне особистісних характеристик). Серед них: вихованість, витримка і самовладання, гнучкість поведінки, гуманність, дисциплінованість, доброта, сумлінність, доброзичливість, любов до дітей, відповідальність, чуйність, політична свідомість, порядність, принциповість, справедливість, прагнення до самовдосконалення та ін.

Варто зазначити, що сучасні дослідники все більше схилиються до думки про те, що любов до дітей є найважливішою особистісною та професійною якістю вчителя, без якої неможлива ефективна педагогічна діяльність. Багато дослідників вивчали, як учні сприймають професійні якості учителя? У початковій школі учні більше цінують теплоту та чуйність учителя, а в старшій – його професійну компетентність.

У контексті сучасних педагогічних досліджень актуальним є питання: як співвідносяться поняття «професійні компетентності вчителя» та «професійні якості вчителя»? Більшість науковців нині є одностайними в тому, що базовою характеристикою професійної компетентності спеціаліста є сформованість у фахівця комплексу знань, умінь, навичок, досвіду, який забезпечує готовність і здатність виконання завдань професійної діяльності. Ми також дотримуємося цієї точки зору в дослідженні проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Важливим показником готовності та здатності студента педагогічного навчального закладу до майбутньої професійної діяльності є сформовані професійні якості – одна з необхідних умов ефективної професійної діяльності. На нашу думку, професійна компетентність вчителя – це інтегроване утворення, у якому професійні якості розглядаються як передумова ефективної професійної діяльності. Прагнучи результату в професійній підготовці майбутнього вчителя – сформованість професійних компетентностей, ми маємо дбати у процесі навчання про формування і розвиток професійних якостей майбутнього вчителя та розширення умов набуття ним педагогічного досвіду.

У результаті аналізу накопичених у педагогічній літературі підходів до характеристики професійних якостей сучасного вчителя, а також на основі власних спостережень, найбільш зручною для практичних досліджень ми вважаємо наступну систему ключових професійних якостей вчителя (табл. 1).

Таблиця 1. - Система ключових професійних якостей вчителя

Особистісні	Комунікативні	Педагогічні	Методичні
<ul style="list-style-type: none"> - відповідальність; - уважність; - доброзичливість; - дисциплінованість; - принциповість; - об'єктивність; - самокритичність; - витримка; - наполегливість; - вимогливість; - врівноваженість 	<ul style="list-style-type: none"> - виразність мови; - культура мови; - толерантність; - ерудованість; - почуття гумору; - вміння володіти собою; - упевненість у собі. 	<ul style="list-style-type: none"> - педагогічна грамотність; - любов до дітей; - інтерес до педагогічної діяльності; - педагогічний такт; - педагогічна креативність. 	<ul style="list-style-type: none"> - методична грамотність; - здібність пояснювати; - вміння слухати; - аналітичне мислення; - спроможність організувати навчання; - пізнавальна активність

У науковій та методичній літературі нині з'являються описи так званих сучасних прийомів формування професійних якостей у студентів педагогічних навчальних закладів. Аналіз і систематизація цих описів дозволяє виокремити зокрема, такі прийоми:

◆ *Приєм «Навчаючи учись»* полягає у створенні ситуації, коли студенти мають виконати конкретні функції вчителя. На певному етапі заняття студенти групуються в пари. Один зі студентів виступає у ролі вчителя, інший – учня. Перед кожною парою ставиться конкретне навчально-методичне завдання. Під час виконання поставленого завдання студенти починають усвідомлювати усю відповідальність, складність і непередбачуваність майбутньої професійної діяльності. Такі рольові ігри сприяють розвитку професійного мислення та формуванню комунікативних навичок. Вказаний прийом відіграє важливу роль при формуванні професійних якостей студентів педагогічних навчальних закладів, зокрема:

- особистісних: рівноваженість, відповідальність та самокритичність;
- комунікативних: вміння володіти собою, культура та виразність мови;
- педагогічних: педагогічний такт, інтерес до педагогічної діяльності;
- методичних: здібність пояснювати, спроможність організувати навчання.

◆ *Приєм «Спіймай помилку»* сприяє формуванню навичок самоконтролю і привчає студентів миттєво реагувати на допущені помилки. Викладач заздалегідь попереджує студентів про те, що при поясненні навчального матеріалу можуть бути допущені помилки. Студент, який найшвидше їх виявить, відзначається відповідними балами. Можливий варіант підготування домашнього завдання за певною тематикою з навмисне допущеними студентами помилками. На занятті студент демонструє виконання домашнього завдання, а інші студенти мають помітити допущені помилки. Приєм «Спіймай помилку» сприяє формуванню таких особистісних якостей як: уважність, цілеспрямованість та наполегливість.

◆ *Приєм «Найкраще завдання»* полягає в тому, що викладач пропонує студентам творчу роботу, яка полягає у самостійному складанні завдання за наперед визначеною темою. Автор найоригінальнішого завдання відзначається високими балами. Зазначений прийом сприяє розвитку особистісних (відповідальність та вимогливість) та педагогічних (педагогічна креативність) якостей майбутнього вчителя.

◆ *Приєм «Втримай власну позицію»* полягає у створенні викладачем ситуації, при якій кожен зі студентів має відстояти всіма силами свою власну кардинально протилежну до іншої позицію. Студент, який наведе найбільшу кількість аргументів на захист своєї позиції, і буде переможцем змагання. Викладач при цьому має поставити конкретне навчально-методичне завдання, пояснити правила змагання і слідкувати за чітким їх дотриманням. Цей прийом має важливе значення при формуванні професійних якостей, зокрема:

- особистісних: принциповість, витримка, доброзичливість;
- комунікативних: толерантність, ерудованість, упевненість у собі;
- методичних: вміння слухати.

◆ *Приєм «Змагання»* базується на використанні елементів групової ігрової діяльності студентів. Викладач розбиває групу на команди та ставить перед кожною з команд чітко визначене завдання. Виграє команда, яка впорається зі своїм завданням у найкоротший термін. Цей прийом сприяє формуванню навичок самостійно організовувати власну навчальну діяльність, умінь виділяти головне, шукати ефективні шляхи вирішення поставлених завдань. Використання такого прийому допоможе майбутньому вчителю набути таких особистісних (цілеспрямованість та об'єктивність) та методичних (спроможність організувати навчання) професійних якостей майбутнього вчителя.

◆ *Приєм «Часових обмежень»* базується на впливі часового фактора на навчальну діяльність студентів. Викладач пропонує студентам за обмежену кількість часу (10-15

хвилини) виконати певну добірку вправ. При цьому студентам дозволяється обговорювати їх розв'язання з сусідами по парті або іншими студентами, яких визначив викладач. По завершенні відведеного часу викладач може запросити до бесіди будь-кого зі студентів. Прийом «Часових обмежень» сприяє формуванню таких особистісних якостей, як дисциплінованість та наполегливість.

◆ *Прийом «Рефлексії власної діяльності»* застосовується наприкінці заняття. Студенти під керівництвом викладача аналізують власну діяльність та діяльність своїх одногрупників, чого очікували і що вдалося, які моменти викликали особливі труднощі і на що потрібно звернути увагу на наступному занятті при повторенні вивченого. Можлива як усна так і письмова форма використання цього прийому. Такий прийом сприяє встановленню таких відносин, за яких мали б місце доступність і відкритість досвіду кожного студента для інших, можливість порівнювати свої досягнення з досягненнями інших та оцінювати їх, формуванню відповідальності за власні дії, прийняття студентами спільних рішень, відстоювання власної думки. Використання цього прийому є невід'ємною складовою формування професійно-важливих якостей майбутнього вчителя, зокрема:

- особистісних: самокритичність, вимогливість та об'єктивність;
- комунікативних: толерантність, виразність мови;
- педагогічних: педагогічна грамотність;
- методичних: аналітичне мислення.

◆ *Прийом «Раптових заборон»* застосовується у випадку, коли поставлене перед студентами завдання має декілька способів вирішення. Суть прийому полягає в забороні викладачем застосовувати той чи інший спосіб його виконання, після того, як він був озвучений студентами. Згодом накладається заборона на кожний наступний озвучений спосіб. Запропонований прийом змушує студента по-іншому поглянути на вирішення тієї чи іншої проблеми, руйнуючи при цьому звичні і сталі установки щодо способів її подолання. Вказаний прийом сприяє активізації навчальної діяльності студентів, підвищенню їх методичного рівня. При формуванні професійних якостей у студентів педагогічних навчальних закладів вказаний прийом сприяє формуванню таких професійних якостей: особистісних (дисциплінованість, принциповість), комунікативних (ерудованість), педагогічних (педагогічна креативність) та методичних (здібність пояснювати).

◆ *Прийом «Шпаргалки»* формує уміння студентів виділити головне та самостійно опрацювати навчальний матеріал. Викладач пропонує студентам прочитати певний матеріал та передати його зміст за допомогою малюнків, умовних позначень та схем. Після виконання завдання усі шпаргалки передаються викладачу. За бажанням студенти підходять до викладача і витягають одну зі шпаргалок, намагаючись детально відтворити її зміст. Найкращі доповіді та шпаргалки відзначаються викладачем. Використання прийому допоможе майбутньому фахівцеві набути таких особистісних якостей, як цілеспрямованість та відповідальність.

◆ *Прийом «Мікрофон»* – один з прийомів формування комунікативних здібностей майбутніх учителів. По колу з рук в руки передається мікрофон. Той, до кого потрапив мікрофон, дає стисло відповідь на поставлене викладачем запитання. Вказаний прийом сприяє формуванню таких комунікативних якостей студентів, як культура мови та упевненість у собі.

◆ *Прийом «Світлофор»* сприяє формуванню у студентів навичок самоконтролю. Викладач зачитує твердження, частина з яких є хибними. Після кожного з тверджень студенти піднімають заздалегідь заготовлені картки зеленого (погоджуючись), червоного (не погоджуючись) та жовтого (можу доповнити) кольорів. Студенти, які підняли правильну картку отримують один бал. За 12 набраних балів відповідна оцінка. Прийом призначений

для формування таких особистісних якостей студентів педагогічних навчальних закладів, як: уважність та дисциплінованість.

◆ *Приєм «Відстрочена відгадка»* спрямований на встановлення позитивної атмосфери на занятті, формування бажання активно та наполегливо оволодівати професійними знаннями. Викладач на початку заняття мотивує та зацікавлює студентів якимось цікавим фактом чи загадкою. Щоб відгадати цю загадку, потрібно виконати певну низку навчальних завдань. Побудована таким чином діяльність сприятиме стимулюванню пізнавальної активності студентів. Використання прийому допоможе майбутньому фахівцеві набути таких особистісних якостей, як цілеспрямованість та наполегливість.

Виходячи з власного досвіду, ми вважаємо ефективними прийомами формування професійних якостей у студентів педагогічних навчальних закладів такі прийоми:

◆ *Приєм «Оціни себе»* застосовується з метою вироблення у студентів самокритичного ставлення до власних навчальних досягнень, що є невід'ємною умовою формування професійних якостей студентів. Викладач, заслухавши відповідь студента на поставлене запитання, пропонує йому оцінити власний рівень знань. Поставлений у такі умови студент змушений адекватно оцінити власну підготовку, оскільки завищена самооцінка викличе осуд і негативне ставлення інших студентів та викладача. Можливий варіант самооцінювання власної письмової роботи. Використання такого прийому є важливою складовою формування професійних якостей майбутнього вчителя, зокрема: особистісних (самокритичність, об'єктивність) та комунікативних (вміння володіти собою).

◆ *Приєм «Поясни нове»* спрямований на поглиблення навичок самостійного опрацювання навчального матеріалу та самоконтролю. Одному зі студентів пропонується самостійно опрацювати частину нового навчального матеріалу і в доступній формі пояснити його іншим студентам. Застосування такого прийому ставить майбутнього вчителя в умови, близькі до його майбутньої професійної діяльності, та допомагає оцінити власні сили в непередбачуваних ситуаціях. Вказаний прийом відіграє значну роль при формуванні професійних якостей студентів педагогічних навчальних закладів, зокрема:

- особистісних: врівноваженість, цілеспрямованість, відповідальність;
- комунікативних: упевненість у собі, культура та виразність мови;
- педагогічних: педагогічний такт, інтерес до педагогічної діяльності;
- методичних: здібність пояснювати, методична грамотність, пізнавальна активність.

◆ *Приєм «Що не сказано?»* використовується на етапі закріплення знань студентів та сприяє формуванню навичок самоконтролю та акцентування уваги на основних моментах навчального матеріалу. Викладач по завершенню відповіді студента пропонує іншому студенту проаналізувати відповідь однокласника та доповнити її, якщо щось було упущено. Вказаний навчальний прийом спонукатиме студентів до детальнішого опрацювання та вивчення дидактичних матеріалів. Використання цього прийому допоможе майбутньому вчителю набути таких особистісних (уважність та цілеспрямованість) та комунікативних (виразність мови) професійних якостей майбутнього вчителя.

◆ *Приєм «Аналіз типових помилок студентів»* сприяє формуванню навичок самоконтролю та самооцінювання. Викладач після перевірки письмових робіт студентів детально аналізує найпоширеніші помилки студентів. Цей прийом сприяє міцності засвоєння пройденого матеріалу та слугує зразком для аналізу власної діяльності. Зазначений навчальний прийом сприятиме формуванню таких особистісних якостей, як відповідальність та принциповість.

◆ *Приєм «Контрприклад»* дозволяє значно активізувати пізнавальну діяльність студентів. Викладач пропонує поглянути на звичайний факт під іншим кутом зору, що руйнує усталені і звичні погляди на нього, спонукаючи при цьому студентів до самоаналізу та активного генерування творчих ідей. Застосування цього прийому спрямує студента педагогічного

навчального закладу до набуття таких особистісних (наполегливість, цілеспрямованість), комунікативних (ерудованість) та педагогічних (креативність) професійних якостей майбутнього вчителя.

◆ *Прийом «Прокоментуй виконане завдання»* дозволяє досягти більш високого рівня самоконтролю. Студент має не просто прочитати написане, а пояснити його за допомогою вивчених правил. Цей прийом сприяє міцності засвоєння знань, формування відповідальності за власні дії, організованості. Використання даного прийому допоможе майбутньому вчителю набути таких особистісних (врівноваженість та дисциплінованість) та комунікативних (виразність мови, впевненість у собі) професійних якостей майбутнього вчителя.

◆ *Прийом «Повтори почуте»* використовується викладачем з метою організації студентського колективу, формування у них навичок дисциплінованості та самоконтролю. В основі прийому лежить елемент несподіванки. Викладач запрошує одного зі студентів, який на його думку не досить уважно слухав навчальний матеріал, повторити почуте або висловити свою думку з приводу почутого. Якщо студент не може дати чіткої відповіді, це викликає певний дискомфорт не лише в конкретного студента, а й у інших. Навчальний прийом призначений для формування особистісних (уважність, принциповість, самокритичність) та методичних (вміння слухати) професійних якостей студентів.

◆ *Прийом «Підведи підсумок»* застосовується наприкінці заняття або після вивчення фрагменту навчального матеріалу. Використовується з метою формування навичок самоконтролю та самоаналізу, а також розвитку комунікативних здібностей. Такий прийом дисциплінує студентів, оскільки викладач сам обирає, кому зі студентів надати цю можливість. Вказаний прийом відіграє важливу роль при формуванні професійних якостей майбутніх педагогів, зокрема: особистісних (вимогливість, відповідальність) та комунікативних (культура та виразність мови).

Висновки. Згідно з сучасними вимогами до професійної підготовки майбутніх фахівців важливим показником готовності студента педагогічного навчального закладу до майбутньої ефективної педагогічної діяльності є сформована професійна компетентність та здатність до професійного саморозвитку. У зв'язку з цим, особливої актуальності для викладачів вищих навчальних закладів набуває питання формування професійних якостей майбутніх учителів, які необхідні для інтегрованого прояву в професійній компетентності вчителя. На нашу думку, одним з найкращих інструментів формування відповідних якостей студентів є застосування викладачами у своїй педагогічній діяльності обґрунтованого різноманіття дидактичних прийомів. Система наборів таких прийомів має бути невід'ємною складовою навчально-методичних комплексів кожної з навчальних дисциплін. Варто зазначити, що з метою забезпечення найсприятливіших умов для формування професійних якостей майбутніх учителів мають бути розроблені специфічні набори таких прийомів для кожної навчальної дисципліни. Лише за умови доцільного та методично виваженого використання прийомів навчання відбуватиметься процес формування професійних якостей студентів вищих навчальних педагогічних закладів, що сприятиме їх успішному подальшому професійному становленню, професійному самовдосконаленню та саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Формування особистості вчителя в сучасних умовах / В. П. Андрущенко, І. В. Табачек // Політ. Менеджмент. – 2005. – № 1. – С. 58-69.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
3. Душков Б. А. Психология труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности : словарь / Б. А. Душков, А. В. Королев, Б. А. Смирнов. – 3-е издание. – Москва : Академический проект : Фонд «Мир», 2005. – 848 с.

4. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.
5. Любчак Л. В. Формування професійно-значущих якостей майбутніх учителів у процесі вузівської підготовки / Л. В. Любчак // Наука і сучасність : Збірник наукових праць Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 1. – С. 122-129.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова – М. : Фонд “Знание”, 1996. – 312 с.
7. Матяш О. І. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності майбутнього вчителя математики до навчання учнів геометрії : Монографія / О. І. Матяш. – Вінниця : ФОП Легкун В. М. , 2013. – 445 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – 5-е вид., доповнене і переробл. – К. : 2007. – 656 с.
9. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал (Психологические проблемы) / Л. М. Митина. – М. : Дело, 1994. – 215 с.
10. Фонарев А. Р. Психологические особенности личностного становления профессионала / А. Р. Фонарев. – М. : из-тво НПО«МОДЕК», 2005. – 560 с.
11. Шадриков В. Д. Деятельность и способности / В. Д. Шадриков. – М. : Логос, 1994. – 315 с.

REFERENCES

1. Andrushchenko V. P. Formuvannya osobystosti vchytelya v suchasnykh umovakh / V. P. Andrushchenko, I. V. Tabachek // Polit. Menedzhment. – 2005. – № 1. – P. 58-69.
2. Honcharenko S. U. Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk / S. U. Honcharenko –К.: Lybid', 1997. – 375 p.
3. Dushkov B. A. Psykholohyya truda, professyonal'noy, ynformatsyonnoy y orhanyzatsyonnoy deyatel'nosty: slovar'/ B. A. Dushkov, A. V. Korolev, B. A. Smyrnov. – 3-e yzdanye. – Moskva: Akademycheskyy proekt: Fond «Myr», 2005. – 848 p.
4. Kuz'myna N. V. Sposobnosty, odarennost', talant uchytelya/ N. V. Kuz'myna. – L.: Znanye, 1985. – 32 p.
5. Lyubchak L. V. Formuvannya profesiyno-znachushchykh yakostey maybutnikh uchyteliv u protsesi vuzivs'koyi pidhotovky/L. V. Lyubchak //Nauka i suchasnist': Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho pedahohichnoho un-tu im. M. P. Drahomanova. – K.: Lohos, 2000. – Vyp. 1. – P. 122-129.
6. Markova A. K. Psykholohyya professyonalizma/ A. K. Markova – M.: Fond “Znanye”, 1996. – 312 p.
7. Matyash O. I. Teoretyko-metodychni zasady formuvannya metodychnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya matematyky do navchannya uchniv heometriyi: Monohrafiya / O. I. Matyash. – Vinnytsya: FOP Lehkun V. M., 2013. – 445 p.
8. Moyseyuk N. YE. Pedahohika: navchal'nyy posibnyk /N. YE. Moyseyuk. – 5-ye vyd., dopovnene i pererobl. – K.:, 2007. – 656 p.
9. Mytyna L. M. Uchytel' kak lychnost' y professyonal (Psykhologicheskiye problemy) / L. M. Mytyna. – M.: Delo, 1994. – 215 p.
10. Fonarev A. R. Psykhologicheskiye osobennosti lychnostnoho stanovlennya professyonalala/ A. R. Fonarev. – M.: yz-tvo NPO«MODEK», 2005. – 560 p.
11. Shadrykov V. D. Deyatel'nost' y sposobnosty/ V. D. Shchadrykov. – M.: Lohos,1994. – 315 p.